

SOČA

Glasilo slovenskega političnega društva goriškega za branbo narodnih pravic.

„Soča“ izhaja vsak četrtek in velja s pošto prejemana ali v Gorici na dom pošiljana:

Vse leto f. 4.50
Pol leta „ 2.30
Četrt leta „ 1.20

Pri oznanilih in ravno tako pri „polanica“ se plačuje za navadno trisopno vrsto:

8 kr., če se tiska 1 krat
7 „ „ „ 2 krat
6 „ „ „ 3 krat

Za večje širke po prostora in pri znanih vsak pot 30 kr. za kolek

Posamezne številke se dobivajo po 10 soldov v Gorici pri Paternoliju in Soharju; v Trstu v tobakarnicah „Via del Belvedere 179“ in „Via della caserma 60“

Naročnina in dopisi naj se blago voljno pošiljajo pod naslovom: Uredništvo oziroma upravništvo v Paternolijevi tiskarni v Gorici. — Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim nepremožnim se naročnina znižuje, ako se oglase pri uredništvu.

Razdelitev občinskih pašnikov. (Konec.)

§. 1. V sled sklepa občinskega zastopa, ki oskrbuje premoženje občinsko, morejo se razdeliti občinska zemljišča mej občinarje tako, da postane vsak lastnik deleža mu odkazanega.

§. 2. Ne smejo se razdeliti občinska zemljišča, katerim je občina uže dala kak poseben namen, in katerih občinarji ne uživajo skupno.

§. 3. V občini se sme razdelitva dovoliti le takrat, a) če se nj v škodo navadnemu gospodarstvu občine, in b) če se nj škoda bati ne za poljedelstvo sploh, in posebno ne za gozdnarstvo.

§. 4. Last občinskih zemljišč se odstopi proti večjemu ali manjšemu znesku v denarjih, katerega odloči občinski zastop, in ga iztirjajo obrokih (ratah), ki jih on odloči, in po načinu, ki velja za druge občinske naklade.

Ti zneski služijo v pomnoženje občinskega premoženja.

§. 5. Razdelitev se izvrši v tisti razmeri, katero so zahvalili vsi, ki imajo pravico do užitkov, in to vse mora razdelitva obsegati.

§. 6. Ako nij mogoče zediniti vseh uvažalcev, da sprejmejo vsi kak načrt, po tem se polovica teh zemljišč po enakih delih glede vrednosti odkaže vsem občinarjem, kateri so družinski gospodarji, in stanujejo v občini, in vsi ti se zapišejo v posebni imenik.

§. 7. Druga polovica se ima razdeliti po razredih mej večje posestnike, ki imajo posestva s posebnim gospodarstvom v občini, akoprav tam ne stanujejo, in manjše posestnike, občinarje, ki v občini stanujejo, in plačujejo vsako leto vsaj en gold. zemljišnega davka brez doklade.

§. 8. Da se morejo odločiti deleži, v katere se ima razdeliti polovica zemljišč v §. 7. omenjena, naj se naredi imenik občinarjev davke plačevalcev v poprejšnjem §. rečenih, počeniši z največim po vrsti do zad-

njega, in k imonu naj se pristavi tudi dotični davek, ki ga vsak plačuje od svojih zemljišč v tej občini ležečih.

Posestniki posestev s posebnim gospodarstvom se morajo na dotični kraj v imenik zapisati tolikokrat, kolikor imajo takih posestev z dotičnim zemljiškim davkom. Isto posestvo se sme pa le v en razred staviti.

§. 9. Na podlagi tega imenika se vrstijo po redu vsi občinarji tam zapopadeni v osem razrede in to tako, da ima število udov posameznega razreda biti enako dotičnemu številu tistih, kateri skupaj plačujejo osmi del skupnih davkov zapopadenih v imeniku.

§. 10. Ako se ne bi mogel ves znesek davkov razdeliti v gori rečen razred, kateremu bi se moral pristeti večji del njegovega davka.

§. 11. Posamezni občinarji istega razreda, dobijo enake deleže, se ve da enake gledé na vrednost tal.

§. 12. Občinski zastop sestavi gori omenjena 2 imenika oseb, ki imajo deleže dobiti. Oba imenika se po tem razpostavita vsakemu v pregled v občinskem uradu skozi 14 dni, in ob enem se to razglasi v pristavkom, da more se v osmih dnevih po preteklih štirinajstih dnevih naprej podati županstvu svojo pritožbo vsak, kedor misli, da je prikrašan.

§. 13. Če spozna obč. zastop, da je pritožba opravljena, popravi samo dotični imenik, naznani to stranki, in razglasi popravek z dolatkon, da se morejo pritožbe soper njega županstvu podati v osmih dnevih po razglasu.

§. 14. Po preteku obroka omenjenega v poprejšnjem §. se podajo deželnemu odboru v viši sklep pritožbe podane po §. 12, katere je za zastop kot neopravičene zavrgel, tako tudi pritožbe soper popravke imenikov podane po §. 13.

Po vsakem načinu se mora deželni odbor poslati načrt postave za razdelitvo in v njem se morajo natakno našeti zemljišča, ki se bodo delila.

§. 15. Razdelitvo izvrši komisija, ki jo pooblasti občinski zastop izmed sebe, s pomočjo enega ali dveh

zvedencev (perotov), katera imenuje ta zastop in kar vsi ti storijo, bo veljalo za vse deležnike.

§. 16. Odmerjaje deleže, mora zvedenec ali morata zvedenca skrbeti za to, da se kolikor mogoče vkup spravijo (arondirajo) deleži, katere imajo dobiti posamezni odseki občine, in da se more prosto prihajati na deleže, kjer nij drugače mogoče, tudi po bližnjih deležih (§. 842 drž. zak.)

§. 17. Enaki deleži, katere dobi več deležnikov, oddajo se jim po srečkanji, in srečkati smejo tudi sami deležniki.

§. 18. O razdelitvi se napravi dotični zapisnik in obris ali plan, in to tako, da se morejo na njih podlagi izvršiti potrebni izbrisi in vpisi v javne knjige in pri davkarjih.

V Gorici leta 1864.

III.

Če želi tedaj kaka občina razdeliti pašnike, po tem mora starešinstvo v seji dotični predlog sprejeti, in soglasno ali po večini glasov skleniti, katera zemljišča se bodo delila. Na to naj ono odloči način, po katerem se ima to zgoditi in naj ne prezre nobenega, ki ima po §. 63 obč. reda pravico do pašne ali do drvišča.

Tiste občine, katerim so §§. 6, 7, 8, 9, tega načrta po volji, naj prav tak načrt postave napravijo, in razdelitev se jim bo dovolila.

Če pa hočejo drugače razdeliti, na voljo jim je dano §§. 6, 7, 8, 9, drug zapopadek dati, ali po tem se mora starešinstvo uže poprej prepričati, da so tako zadovoljni vsi, ali vsaj skoro vsi, ki imajo pravico do pašne ali drvaščine, kajti drugače jih zavrne deželni odbor in tudi zbor na gori omenjeni načrt. Vrh tega je treba v poročilu na deželni odbor razložiti vzroke in okoliščine, zaradi katerih jim nij vsečca gori omenjeni načrt. Tega ne smejo opustiti, kajti pripetilo se je, da je deželni odbor prav zastraun te pomanjkljivosti nazaj poslal celo delo.

LISTEK.

Ovadah.

(Dijaškega življenja obraz: spisal L. G. Podgoričan.)

I.

„Zopet nas je zatožil ta dolgolasec!“

„Kaj nas je zatožil in kde si to zvedel?“

„E, gospod natoroznanec, naša duša, ta ga je izdal.“

„A kaj nas je zopet zatožil?“

„Saj znamo vsi: Lju... je onega dne le vsled svoje preširnosti, pa vesel je bil, ker je v žepih prinesel polno maslenih rogličev, s kredo krivo potegnili po matematiški deski, ter naredil kačico, da smo vsi zapupili: hoj, he, he, našega matematika nos! o njegov nos!“

„Ali se nijsem bil ozrl okrog sebe, ter s tem posvaril vas, da imamo izdajico mej seboj? Ugodil sem bil svoji dijaški krvi, pa ste le v pričlo Jude Iškarjota kričali: „Oj, hoj, matematik! njegovo kopito, gospod Kopitar! rožene tobačnice še manjka!“ — Kar ste iskali, to pa ste našli in mene potegnili za seboj v novo zadrego.“

Eden nas dijakov srpo, res čudovito pogleda in omeni: „Ta preteti davkar ne bode miroval, tako dolgo časa ne, dokler mu blač ne pomerimo, ali pa las ne preštejemo!“

„Le pomeri mu jih, potle stoprv zveš, kaj je gosposka kri!“

„Dosti je vseh teh preteg, moramo seči mu do živega!“

„Čujte, tovariši: jaz sem resnično reven, a nijsem sam kriv, ker sem slabo oblečen, jaz res uže dosti lužim, ker učim toliko otrok, pa imam revna roditelja

in dva dijakujoča brata revno oblečena z menoj vred, in brez potrebnih knjig bi bila gotovo, da mene nij: ali zakaj bi se mi za tega delj posmehal ta kukavica?“

„A kaj mu za tega delj učiniš?“

Dijak ostro pogleda in napreti: „Zdrinam ga, da bode videl tri solnce; strežaj kmalu pozvoni k sv. maši, pa ga le z pet nij; kaj, saj pride, če hoče, ali pa ne, ko pa bi kat-ri iznej nas zamulil božjo službo, gorje bi mu bilo potle, menla bi mu po vsaki učiteljski seji očitali to zamudo, pa na spričalu bi tudi gotovo opazka bila bridka.“

„Saj jaz sem mu tudi gorak.“

„Jaz, ko hitro se mi ponudi prilika, pa ga drugič potipljem za lase, kakor sem ga uedavno. Celo golobuč —“ nij bil še izgovoril, uže je zvonec zapel, da smo brz odšli k božji službi.

Ko je božji namestnik služil sv. mašo, četrt razred je bil nemiren, ter oziral se je zmerom okrog sebe, kedaj pride in kdé obtiči se mlečni dolgolasec.

Tovariši tovarišu šepne: „Denes ga zopet nij; ali vodja bode nas štel se svojimi očmi, pak nj-ga ne pogreši, saj je uradniške krvi cvet!“

„Kmet je kmet, povsodi in zmerom revež!“ — kratko omeni tovariš-moleč, pa to trenotje se ozre in zopet omeni: „Aha, zdaj, le je prizeval, uže je pri izpovednici naslonjen na zid.“

„Dobro, dobro!“

„Le čak!“ — njegov sošolec tiho spregovori, „samo en pot me še pikni, ali pa žugni kde, da sem ti on dan štel lase, pa si jih c priliki napulim lep šop — na spomin!“

Četrtošolci so po prihođu svojega ovaduha pazniše molili dalje in vernejše gledali, kaj se godi pred oltarjem: znali so, da je Pepe uže v cerkvi.

Po sv. maši se normalci, za normalci pa gimnazijci iz cerkve vsujó tako, kakor buče iz panja o rojenji. Normalcem vodja je s kazalcem migal in pritiskal zrak pred učilniškim poslopjem, gimnazijskemu načelniku pa so pri kajžnici oči plesale po ljubljencih in „stockfischih“.

Pa ta pot je Pepe venlar se svojimi knjigami pod pazuhu prišel mimo svojega prizanaševalca.

V učilnico prišedši smo skoro vselej takoj razseli se po klopeh, zlasti kedar nam je bil predmet bil težji, ali pa če je kak neprizanesljiv profesor bil na straži. To jutro je prva ura bila ura gorkokrvnega kateheta, pa vendar smo rojili in križali se po sobi, a nekateri so srdito skozi okna gledali ljudi, ki so odhajali iz cerkve, skrivaj gledali prihajajoče učitelje.

Črne duše ovadah je nekaj slutil po svoji vesti, za to je mirno sedel na svojem prostori in strmel v svojo knjigo.

Katehet prisopiše, mi se razidemo temnih obrazov in razvrstimo po klopeh.

Prva ura mine, katehet odide. Druga ura je bila matematikova ura.

Vsi smo se bridko nadejali, da bodo „cvajerji“ peli in „drajerji“, torej smo bili tihi in mirni, a vendar srditi.

Matematik jezno prinese v učilnico svoje kopito, ki nikoli nij bilo tobaka sito, mogočno odpre razredni imenik in zvrstoma kliče, zvrstoma razrednike pošilja nazaj na prostore. Na vrsto smo bili prišli vsi, znali smo precej dobro, a nobeden nij znal prav, tudi Pepe ne, posebno trpko se je godilo Lj..., ki je bil narisal tobakastega učitelja nos.

Minola je bila osodna ura. Čakali smo slovenskih trenutkov. Gospod učitelj je rad bil kesan, ker je menil, da nij potrebno ubijati se z „domačo špraho“.

Kedar je starešinstvo vse odločilo in županstvo vse izdelalo, po tem se razglas in celi operat javno razpostavit skozi 14 reči štirinajst dni, ne manje in županstvo mora na razglasu potrditi, da je bilo zares vse 14 dni razpoloženo. Postava tirja to, da more vsak celo delo pregledati, in če hoče rekurz podati v roke županstva. Če rekurza nij, nadejati se je, da se razdelitev dovoli, tako tudi, če so rekurzi pohli in neopravičeni; ako so pa temeljiti, zavrže se vse delo.

Če je občina §§. 6, 7, 8 in 9 gori omenjenega načrta prevzela, nij lahko, da soper tak načrt postave zmaga kakoršnakoli opozicija, ker je večina poslancev zanj.

Še moramo opozoriti občine, da je za razdelitvo kakega občinskega gozda, treba priložiti prošnji tudi posebno dovolitvo ces. kr. namestnije po §. 21. gozdne postave leta 1852.

Vse to priobčujemo z namenom, da bi občine podučene se lotile razdelitve, kajti lahko se celo leto zgubi zaradi kake pomanjkljivosti, deželni zbor mora ostrona vse gledati, če ne pošlje pa ministerstvo vse nazaj, kar se je že zgodilo. Konečno opazujemo, naj občina pregleda uže potrjeno postavo, saj jih je mnogo v letnih poročilih dež. zbora.

Občine, ki hočejo razdeliti svoje puste, malopridne pašnike, naj podvzajajo, da jih more uže letos deželni zbor podpirati.

Predelska železnica in državna pomoč.

(Posnelki in Lukanove brošure enacega naslova.)

(Nadaljevanje.)

In to stanje se še do današnjega dne nij tako premenilo, da bi se zlagalo z občinam evropskim napredkom, kajti še vedno naše gore zastoj čakajo, da bi pogozdili njih opustošene strmine in boke, ki so najžalostnejše in najgolejše gorovje v Evropi (D. Stur. das Isonzthal, Jahrbuch der k.k. geol. Reichsanstalt 1858.); še vedno razsajajo hudourniki in nezaježene reke po najrodovitnejših poljanah; še vedno se v močvirje spreminja nižina in primorje, ki so ji za cesarja Augusta k najzdravejšim in najrodovitnejšim okrajem rimske države prištevati.

Še vedno je kmetijstvo, izvzemši samo dve posesti, kakor pred stoletji na najnižji stopinji; še vedno manjka sredstev za občenje, ker se je denar vedno samo za snovanje velikanskih načrtov, a nikoli za izdelavanje namerovanih cest trosil, tako, da nas sedanje ceste še prav srednjega veka spominjajo (Poročilo trgovske in obrtnijske zbornice goriške 1873.), v tem ko druge provincije, na vse kraje prekižane z železnicami, za katere država vsako leto 16 milijonov poroških predplačil izplačuje, svoje pridelke množe i prodajajo, za to pa tudi vsaki državni tirjavti lahko zadostujejo: omaguje ta dežela pod težkimi bremenom visokih davkov, ker svojih pridelkov ne more v denar spreminjati, ker se v pomanjkanji lahke in direktne

„Kaj pomenja ta matematikova hudoba denes? — povpraša eden izmed nas in omeni: „gotovo je zopet izvedel kako ničevost!“

Razhujenci se to trenutje vsi ozró v gosposki dim, ki je na traji sedel na svojem prostori.

„Menda pa zopet menite, da sem jaz kaj znil mu!“ — oglasi se. „Te dni je pri matematiku bil on le starosuknjež tam, gotovo je kaj prievrknil razred, pa le na-me leti vse!“

„Kak starosuknjež! Jaz tožil! — kedaj? — zakaj? — komu?“ — razljuti se naš sošolec, plane va-nj in krepkih rok zgrabi ga za lase, potegne na tla, obrne na hrbet, poklekne mu na prsi s kolenom, buta z njegovo glavo ob tla, naposled pa z mesta, premakne ga in za lase vleče do durij; pri durih ga spusti in pokaže šop protivnikovih las v roci.

Ovaduha vskoleha, za glavo prime se in skremži v klop; a kmalu vstane in napreti: „Uže sem te tožil, pa te še zatožim, še!“

To trenutje vstane ves razred in pesti pokaže: „Gorje ti potle! Bog te varuj!“

A učitelj stopi v sobo. Vse se brž upokoji, le ovaduha se razmršenih las drži za glavo in strmi v klop, pa učitelj se nij zmenil zanj, temuč bral nam je neko slovensko knjigo in mirno razlagal nekatere oblike.

Ura odbije enajst, torej zapustimo učilnico, na trgu stopimo v koruselj, ovaduha nij bilo mej nami, in nekaj sklenemo, po tajnem sklepu pa se razidemo.

II.

Minolo je bilo celih štirinajst dnij. V tem se je naša jeza bila malo pohladila, naš mlečni ovaduha pa je zabil, kaj se je bilo zgodilo z njim, za to je zopet bil z nami, a mi smo bili z njim. Neko dopoldne ga povabimo, da bi šel z nami po poludne, ker nij bilo nauka, žogat. Pepe nam odljubi, da se o določenem časi snide z nami na odločenem kraju. Res se zberemo vsi in s Pepetom vred odidemo v bližnji log tleč žogo.

Ko pridemo v log, nekoliko nas sleče suknje in jamemo žogati, nekoliko pa jih odide po logu, a kmalo se vrne vsak s svojo kljuko pod pazhuo.

To trenutje zgrabimo ovaduha, vržemo na zemljo ga, stegnemo, razprežemo nogi mu in roci, pa jamemo

zveze s Koroško in z adrijanskim morjem soška dolina za slabo letino ne more z industrijo odškodovati.

Pred letom 1848. pa tudi mej reakcijo (1851-61) smo vsaj birokratizem mogli dolžiti, da je on kriv brez-krajnega zanemarjenja naše dežele, kajti birokratizem, kateremu je bila namera le svojim interesom ugajati, je navadno vse le s svetlimi barvami slikal ter povsod le cvetoče pokrajine, zadovoljnost i blagostanje videl in bi bil še vedno pri volji z naslikanimi gledališkimi dekoracijami in najetimi statisti prijazne vasi in srečne prebivalce predstavljati po vzgledu Gregorija Potemkina, kateremu se imamo zahvaliti prislovico o breskončnih pripomočkih avstrijske države, kateri so se pa ob času lanskega borznega proloma tako slabi pokazali.

A ko je bila željno pričakovana ustava vsem enake pravice objavila ter zagotovila, da se ljudstvo po svojih poslatcih sme postavodajanja udeleževati, po tem je tudi ta mala in oddaljena mejna krorovina smela pričakovati, da se njeni najsvetejši interesi ne bodo prezirali ali morda celo premišljeno zanemarjali, kajti po državnega prava splošno priznanih pravilih noben poslanec ne sme v politiki malosten biti ali celo na svoj lastni dobiček skrbjeje gledati nego na interese cele države in združenje poslancev iz vseh kronovih sam. v eno središče (Centralizem) se mora samo tedaj opravičiti, če to središče ne rabi dohodkov in zakladov vseh provincij samo v prid baš vladajoče stranke ali posameznih dežel, nego če kakor veliko osrednje solnce s kulture in blagostanja dobrodejnimi žarki vse državne dele obseva.

Vendar se do zdaj še nij izpolnilo, kar smo pri nas od ustave pričakovali, kajti nove žrtve na blagu i krvi, katere državni zbor naši deželi uže 12 let naklada, še nij nobena spomina vredna odškodnina, in vendar to, kar od postavodajalnih faktorjev zahtevamo, nij veliko — prosimo namreč uže pol človeškega rodu samo za to, da bi se Rudolfova železnica do morja potegnila.

A v tem ko so severne kronovine in posebno Česka, kar na drobno preprežene s železnicami, za katere država vsako leto celih 16 milijonov izdaja, se nekaterim ljudem zdi nemogoče dovoliti nekoliko milijonov za to, da bi se dovršil zadnji oddelek one železnice, katera bi pot mej srednjim i severnim morjem, mej Adrijo i mej bodenskim jezerom, skozi i skozi po avstrijskih tleh odprla! In oni uplivni državniki, ki nijso izgubili niti besedice zoper to, da se je toliko železnic z lepo državno pomočjo delalo, dokler so uga-jale njih oži domovini ali njihovem volilnemu okraju, prav tisti državniki pravijo zdaj, ka bi jako kratka predelska železnica državne finance ugonobila ter vselej, kedar se prašanje o predelski železnici izproži, odgovarjajo stanovitni i nepremakljivi: „Non possumus!“

Da, morali smo celo doživeti, da je v zadnji sesiji srečno v gosposki zaspalega, nesposrednje voljenega drž. zbora neki poslanec zoper zlorabljenje državnega zaklada za železnice mej obligatnim ploskanjem in sme hom ne-ustmiljeno grmel ter se celo tako daleč izpozabil, da je rekel: Namera, najkračjo pot iz Londona

pod kljuko pritrjevati jih. Imel je kljuko na vsaki roci tri: eno precej pod ramo, eno čez komolec, eno nad pestjo, — na vsaki nozi tri: eno nad bedro, eno čez koleno, eno pri stopalih, vrat pa je imel po dvo-nogato kozo.

Dve uri smo potle še žogali, dve uri je mladi škric pod kljukami ležal in vzdihal. Po dveh urah stopimo okrog njega.

Starosuknjež se oglasi: „Zdaj pa naj govori in konča Lj...“, ki je začetnik vsemu temu prizoru!“

„Govôri, Lj...!“ potrdimo vsi sošolci soglasno. Lj... sluša in povzdigne glas: „Ali si naš sošolec, ali ne, odgovôri — gosposke krvi strupeni cvet!“

Ovaduha stokne: „I pač!“

„Ali bodeš posle z nami, ali ne?“

„Oh, nikoli več vas ne zatožim in ne obrečem, le kljuko populite, o joj!“

„Tvoja vera je pasja vera! Prizezi nam!“

„Oh, jako rad!“

„Prišeči mora, da ne bode nobenemu izmedj nas več delal nepokoja; da ne pové ni živi duši, da ima šop las menj; da vas ne izdada ni oči, in nikomur drugemu ne, da je vzdihal pod kljukami, in naposled, da bode resnično naš sošolec po veri in dejanji!“

„Vse to rad prisežem!“

„Govôri, Lj...“, in osvobodí mu desnico, a ti, ku-kavica, govori za njim!“ — soglasno zaupijemo vsi sošolci.

„Jaz P. K., vaš sošolec, verno prisezam pod kljukami, — prisezam pod tem košatim hrastom, — prisezam v pričo vas, jasnemu nebu, izkopanemu solncu, živemu bogu, da ne bodem nikoli več obsekaval vas, nikoli več tožil ne!“ — narekaval je Lj..., skesani ovaduha pa je po osvobojejuj desnici k višku držal tri prste na prisego in govoril za Lj...

„Svoboda mu!“ — vskriknemo vsi, brž populimo kljuko in mlademu škricu pomoremo na otrpneli nogi.

Revež je vohral, ko je bil postavil se po konci, in v roko je segnil vsakemu izmedj nas, a še enkrat obljubil, da se do cela poboljša.

Pa kar je obljubil, temu je tudi bil veren, dokler smo skupaj hlače trgali po gimnazijskih klopeh.

v zadnjo Indijo po avstrijskih tleh odpreti, more z narodnogospodarstvenega stališča (sic!) samo človeško fantazijo zanirati.

Če se je pa tako lahko izpeljivi načrt, svetovni trgovini po avstrijskih tleh pot odpreti, jako uplivnim možem njegovemu velikemu pomenu vkljubo zasneho-vanja vreden zdel ter samo nepremišljeno veselost toliko političnih privrženikov vzbujati zamogel; tedaj mi Primorci, akopram smo pohlevni ljudje, take malostne politike kar čisto nič ne umejemo, in ker moramo misliti, da morajo državniki vsaj vselej poštene namere imeti, po tem bi skoro rekli, da ti ljudje nijso zmožni presojati, kaj velika država potrebuje, in človek bi skoro prišel v skušnjavo spominjati se slavnega izreka onega švedskega državnega kancelarja, ki je rekel svojemu sinu: „Videbis fili mi, quam parva sapientia regitur mundus.“

Kajti pri sedanji visoki kulturi bi po spartanskih načelih vladana država s svojo črno juho i svojim teškim železnim denarjem jedva mogla si pridobiti upliv v skupini evropskih držav, nego kaže nam zgodovina posebno novejšje dobe, da zdaj, ko nijso več mogoči ropi i navali, kakoršne so Huni, Mongoli i Turki izvrševali, sama bogata država more i mogočna biti in da se samo države z obširnimi morskimi obrežjem morejo v svetovni zgodovini ponašati, ker prekomorska trgovina v zvezi z domačo industrijo posebne dobičke donša.

Če se tudi na Tyrus i Carthago ne oziramo, katerih velikost je slonela samo na njihju primorski legi i na gospodarstvu čez srednje morje, je vendar gotovo, da morajo Genova, Pisa, Amalfi, Benetke, hanzeatska mesta, Portugalska, Hollandija in Angleška svoj upliv i svoj pomen samo srečni zvezi z mejnarodnim občenjem ali odkritju novih i kračih trgovskih cest pripisovati in da so svojo moč kmalu spet zgubile, ko so se svetovni trgovini drugi novi potje odprli.

Gdo govori dan danes še o Pizi ali ob Amalfiji, o mestih, po katerih nekdanj obljubljenih ulicah dan danes trava raste i kakov drugačen pomen so imele Benetke ali Genova nekdanj pa sedaj! — Tisti dan, ko je bil Vasco de Gama okolo Afrike novo pot našel, je bil njihju propal nepremakljivo določen, i celo mogočna Angleška, ki je Hollandijo pa Portugalsko izpodkopala, je zdaj prisiljena gospodarstvo čez morje deliti z manjšimi pomorskimi državami.

Manjo je morda znano, da po opazkah Peutingerjevega zemljevida je ena najvažnejih starorimskih trgovskih cest iz Ogleja čez postaje ad Silanos (Kotoče ali Podkloster?), Santicum (Beljak), Virunum (na gosposvetem polji) i Matucejo (Mejvode na Koroškem) v Ovilabis držala in da so bile ob Anizi i Štiri v srednjem veku benetske trgovske zaloge, da je tedaj uže tistikrat najkračja pot od Adrije proti severnemu morji skoro popolnoma ob sedanji Rudolfovi železnici šla.

In Avstrija, katera ima v svojem prekrasnem in široko raztegnenem morskem obrežju in v svojih tri in devetdesetih lukah vse pogoje za živahno in direktno kupčijo z vsemi deli sveta, naj si samo za tega delj da iztrgati iz rok prelnost in veljavo, katero jej natura ponuja in zgodovina potrjuje, ker se boji izdati v dosego konečnega namena nekaj malo denarja: Avstrija naj se odreče dobičku, izvirajočemu iz njene iastne ali po njenih tleh grodoče svetovne trgovine, zdaj, ko morajo Waghornova poskušna potovanja in pa faktum, da Angleška uže zdaj svojo kineško-vzhodnjeindijsko pošto čez Trst dobiva, vsakega nepristranskega človeka prepričati, da vsem več ali manje duhovitim dovtipom vkljubo najkračja pot iz Londona v zadnjo Indijo res čez avstrijska tla drži.

Da, krvavečim srcem moramo povedati: Avstrija zanemarija svoje Primorje, zadržuje pomorske trgovine ter delu železnice na Českem, o kateri deželi pa je, kakor je znano, samo Sheakespeare trdil, ka ob morji leži, kar nam jasno priča, da sicer velik pesnik more temu vkljubo slab geograf i nacionalni ekonom biti.

Dopisi.

V Gorici 6. maja 1874. Mestne volitve so se vršile 30. aprila in 2. in 5. t. m.; udeležilo se jih je prav mnogo volilcev vsled žive agitacije, pa v vseh treh razredih je sijajno zmagala narodno-liberalna stranka. Ne sme se misliti, da je to tista izključljivo narodno-italijanska stranka, kajti vsi pošteni neodvisni in še celo nekateri odvisni volilci so se ta pot vzdignili iz navadne letargije, da protestujejo proti smelemu poskusu, vsled katerega se je hotelo goriško starešinstvo po načelu „de nobis sine nobis“ urediti, in svet slepiti, da 106 uradnikov in penzionistov zastopa souvereno ljudstvo in javno mnenje v Gorici.

Kot regisseur te komedije bil je glasoviti dr. Pajer nastavljen, čemu se je toliko bolje čuditi, ker so morele lanske volitve v drž. zbor vsacega mislečega človeka podučiti, da na Goriškem je odklenkalo onemu gosposdu.

Vendar pa se mu je le posrečilo s pomočjo dveh zlahtnih vitezev (enega je menda tajnik kupčijske zbornice za viteza imenoval) sestaviti neki program z namenom, da bi se, preziraje vse druge stranke, iz onih 106 po dr. Pajerju povabljenih osnovala še manjkajoča poštna avstrijsko-liberalna stranka, stranka intelligen-

cije, kakor da bi bila poštenost, zvestoba do Avstrije in inteligencija neka posebna in izključljiva lastnost gospodov posestnikov belih ali modrih plačenih listov.

Čuden dr. Čudež ta, ki nij premislil, da še sam nijma vseh teh lepih lastnostij, ker dozdej še nij mogel priboriti si toliko zaželjenega mastnega belega plačnega lista.

Pa tudi imena Pajerjevih kandidatov, kateri so pač poznani kot njegove kreature, nikakor pa kot posebno inteligentni ljudje, nijso zadostovala pompozemu programu in sicer v taki meri, da jih še mnogi po Pajerju izvoljeni gospodje ex offio volilci nijso zapisali na svoje volilne listke. Ta strašanska blamaža naj bi vendar eukrat tiste, ki hočejo po korupciji zapleniti ljudstvu pravice do samooskrbovanja lastnih interesov, podučila, da pri poštemem in politično napredujočem ljudstvu nij mogoče nič opraviti z odstranjenjem in preziranjem pravih načel, po strahovanju odv. snih volilcev, po sklepanju nemoralnih zvez in po mnogih drugih obžalovanjih vrednih sredstvih. Mi ne verujemo da so vladni krogi koncesionirali ali se zelo udeleževali trgovskih planov firme Pajer et Comp., kajti jaka nizki in podrejeni organi vlade morejo zdaj še videti in spoznati pojem največje državne zmožnosti v izvrševanju predmarčne skrivne policije, a leta 1874 menda nij več pomagati si s takimi sredstvi do stopnje kacega namestnika, kakor se je to še pred malo leti godilo. Vladi se pa ponudi dosti lažje in pravičnejše sredstvo, da zadobi pri volitvah vsak poštem in potreben upliv; naj ona pokaže resno voljo, da hoče moralnim in materijalnim interesom mesta in dežela pravična biti, in sicer ne samo z besedo, ampak v dejanji, po tem gotovo lahko računa. Gorici na liberalno-avstrijsko in vladi prijazno mogočno stranko, ki bode obstala iz vseh treh tukaj živečih narodnostij, in vse to brez pomoči kacega okornega policijskega in stare šole, da še firmi Pajer et Comp. ne bodo treba plačati provizije.

Čuvalo se pa mora vsakemu zleteti, da so liberalci letos tako sijajno zmagali; uzroki so menda sledeči: Netaktnost Pajerjeva, razcepljenost mej klerikalci, kateri so proti zadnjemu še celo liberalcem pomagali proti Pajerju, in neumnost Naseofresserjev, ki mislijo, da bodo se ščuvalami članki kaj opravili. Klerikalci se še znajo pobratiti, a Pajer nikoli več ne bo v Gorici intrigoval.

Iz dolnjega Krasa 29. aprila. [Izv. dop.] V 13. številki „Soče“ našteva nek dopisnik marljivost nekaterih županov ajdovskega okraja, ker so jih je namreč prav malo udeležilo posvetovanja, h kateremu sta jih povabila župana čerliški in ribenberški, oba izvoljena po ravno teh županov v odsek za napravo rekurza proti cenilnim tarifam.

Omenjena gospoda v porazumu se svojimi tovariši sta sicer dovršila rekurz; a prišlo se po tem ob svojem času na svilo cenilne tarife naših krajskih sodov in ker se je uže pri prvem rekurzu na sosedne tarife ozir malo, morale so se je po tem dosledno temu rekurzu dostaviti potrebne date, namreč dodati rekurzu vse številke, ki dokazujejo razloček mej krajskimi in našimi tarifami, in ravno zaradi tega dodatka prvemu rekurzu povabila sta bila omenjena odsekovci vse interesovane župane v Ajdovščino; pozneje pa k dogovoru in podpisu rekurznega dodatka v Potoče k Rebku. Na to povabilo je prišlo nekoliko županov, kateri so dodatek podpisali in sicer prišli so taki župani, katerim je znana važnost takega početja; drugim manje marljivim ali zadržanim se je pa ta rekurz poslal na dom, da ga podpšejo. Prav ima tedaj tisti, ki ošteva naše župane; resnično je mej zlahtnim žitom tudi dosti ljulike; toda posebno zaslužite dve županski kapaciteti, da je zabljemo na črno tablo, namreč „Bürgermeister“ C iz G...e izvrstni nemškutar in drugi modrijan „Herr Pirgermajster“ B...a iz L...ca, katera dva se nijsta le odtegrala plačilu za stroške prvega rekurza, ampak sta še celo odrekla vsako sodelovanje in podpis pri važnem dodatku, in vendar sta imela ta dva župana menda največ uzrokov, da bi bila morala prva rekurirati. Pa ona dva mislita na vse kaj drugoga — na dobro „Verwaltung“ občinskega premoženja. Naj pa pazi posebno zadnji, da mu kedo ne potiplje za žilo, in ne spozna krize, kajti kriza je križ božji.

V Komnu 29 aprl. (Izv. dep.) Kot strela iz jasnega neba poslana nas je iznenadilo imenovanje gospod Franceta Bunc-a za našega nadučitelja! Protesti, pritožbe in vsa naša živa upora proti temu jesuvitiškemu vrinjenju nam nij pripomogla znebiti se tega človeka.

Pa to nij še vse! Kakor da bi nam vdarec z imenovanjem Bunc-a nezadostil, imenoval je okrajni šolski svet v Sežani in to popolnoma samovoljno za tukajšnega podučitelja Lojzeta Štrekelja iz Komna nekdanjega učenca goriške kmetijske šole, ki se nij učil niti pedagogike. Vidite, gospod urednik! kako smo tepeni! A nijsmo tepeni samo v duševnem ali moralnem obziru, ampak tudi, in še bolje, v gmotnem obziru. Vam je znano, da so Kraševci leta 1871 in 1872 prav malo, in da leta 1873 nijso razun nekoliko repe, nič drugzega pridelali, in da so vsled tega prisiljeni se znatno zadolžiti, ali pak zemljišča izpod cene prodajati, ako so hoteli sebe in družino do druge letine preživeti. Prosili so

ponavljeno ne samo ustmeno, ampak tudi pismeno, da se jim na zastanih davkih kaj prizanese, ali saj iztirjanje istih do druge letine odloži: vse to pravične prošnje so vendar neušlišane ostale! Vojaška izvršba je bila sicer in valjda za to pretregana, ker nijso vojaci pri kmetih živeža niti dnarjev dobili; sodnijska izvršba pa še se zdaj proti zadolženim kmetom zaradi zastanih davkov ne le na premakljino, ampak tudi na nepremakljino blago neusmiljeno in tako strastno nadaljuje, kakor da bi se hotelo kmeta navlašče popolnoma pokonečati.

Nij tedaj čuda, da se kmetje često radi o preseljevanji v druge kraje in posebno v rusko deželo pomenkujejo, in tudi resno nameravajo ta nesrečni Kras pustiti, ako se jih bog ne usmili, in jim skorej ne pošlje takega vladnega načelnika, ki ne bo samo vladi Potemkinove vasi kazal in le za vladne kroge koristno ravnal, na kmeta pa nič se oziral, kakor se to zdaj godi pri nas.

Z navdušenjem se spominjajo kmetje v sedajnjih težavah milostljivega in blagodušnega rancega gospoda Polej-a, prejšnjega okrajnega glavarja v Sežani, kateri si je prizadeval in tudi umel brez vladne škode svojim podložnim sorojakom na več načinov po očevtovski skrbeti in koristiti: Lahka mu zemlja! Ako bi on še živel, gotovo ne bi se bilo zgodilo, da so tarife za vinarje kraške veče od ipavskih vinogradov.

Kakova nedoslednost! Politični gospodje uradniki, ki so kmetu hlinijo, a pri vsaki priliki le gledajo, da bi se vladi močno prikupili: taki gospodje so prava nesreča za uboze kmeta. Država pa od takih gospodov tudi nijma prave koristi, ampak to ji brže škodi in kmetovalec, steber države, hira zmerom boljše.

V Trstu 5 maja. (Izv. dop.) Odkar si je tržaška čitalnica oder napravila, je tudi živahneja postala; napravila je v postnem času mnogo veselice in po veliki noči bilo je vsako saboto prodavanje o raznih stvarih, prodavali so gg. Vuličević, dr. Mundič in prof. Jesenko, h katerim se je vselej obilo slušateljev sebralo. Koliko prodavanje koristi, koliko lepega umetnega se je čulo in kako navdušeni od blage ideje smo vselej zapuščali dvorano! Nadejamo se, da bodo nas vrli gospodje prihodnjo zimo zopet z lepimi govori iznenadili. Zadnja beseda, katero je napravila tržaška čitalnica 3. t. m., bila je prav lepa; igrali so se dve igri: „Visoki C.“ in „Igra pike“, pri kateri so se naši diletanti prav dobro obnesli. G. Ramec izvršil je svojo rolo nepričakovano dobro. Tudi G. Laharnar je bil pri obeh igrah na svojem mestu. V gospodičini Tomiščevi zapazili smo novo moč dr. Matike, kajti nastopila je prvokrat z jako obširnimi nalogom in izpeljala ga je izvrstno; dobila je pa tudi obilo pohvale in ploska. Ne smemo še pozabiti pchvaliti G. Dolinarjeve, katera so pri vsaki igri kot dobra igralka odlikuje ne le same v govorjenji, ampak tudi v vedenji in v naravnem predstavljanji. Gospodična Veselova bila je na svojem mestu, ktera nas je že večkrat z kako predstavo razveselila. G. Poženel pa je napravil v igri „Visoki C.“ naj več smeha; igral je Volnika tako naravno, da se mu je videlo, kakor bi res bil kak Ločan: občinstvo je še drugi dan tožilo, da ga živeci bole od smeha. Petje bilo je dobro; posebno dobro pa je pel zbor „Ja som Slovan“. Prejšnji povodja se je pred nekaj časa nagloa odvedal brez vsacih razlogov. Zaradi tega pa naše petje nič ne trpi ampak se drži prav krepko.

Politični pregled.

V drž. zboru je bila sicer sprejeta zadnja konfesionalna postava, toda skrajni levičnjaki so nekatere ostre dodatke predlagali, katere je tudi ministerjalna večina sprejela proti volji vlade, katera je vsled tega uže zopet nezaupnico dobila od lastne stranke. Vendar pa gospodska zbornica težko sprejme omenjene dodatke in gotovo se bo morala ministerjalna stranka še podreči in pokoriti.

Minister Stramayer odgovoril je grofa Coroniju na njegovo interpellacijo zavoljo nepostavnega šolskega sveta na Primorskem, da on nij nikdar postavil prelomil, da je samo zelo odpravil in oddal predsedništvo tistemu, kateremu tiče, v ostalem pa da ima vsaka primorska dežela svoj šolski svet, in svoj legalen zastop v njem, kar se jim noče kratiti. Skušnja nas bo učila, če je res tako. Istrski poslanec je vlado interpeloval, če misli v zmislu §. 19 dati ravnopravnost slovanskemu jeziku v istrskih uradnih. 2. t. m. je zbornica po kratkem posvetovanji sprejela postavo, vsled katere se bodo civilne pravde hitreje vršile, nego dozdej. Sicer je to le začasna in prelazna postava, dokler ne dobimo čisto nove, sicer tudi ta koristi, ker zabranjuje dozdej navadno zavlačanje tožeb. V ravno tej seji je poročal Steudel o nasvetu, kako bi se premog cennejše dobil. Pri tej priliki je stavil dr. Vošnjak

važen predlog, naj vlada v ta namen davek za rudnike zmanjša, naj se zidajo lokalne železnice in naj se izda delalski red. Ti predlogi so dotičnemu odboru v pretres izročeni.

Zanimivo je, kako ustavoverci finančnemu ministru Depretisu prisedajo. „Neue freie Presse“ uže več časa piše ostre članke proti njemu in zahteva da odstopi zaradi popolne nezmožnosti. V zvezi s to agitacijo je tudi interpellacija 24 poslancev v drž. zboru, kaj misli vlada storiti nasproti finančni krizi, katera je vsaki dan večja, tako da uboštvo raste in delalci vedno manje dela dobivajo. Kaj bo vlada na to odgovorila je skoro lahko uganiti, da se namreč ne meša v privatne kupčijske zadeve in da zaupanje mora samo po sebi vrniti se. Morda pa bo Depretis celo molčal, ker ta človek ima krokodilsko kožo. Vendar pa je cesar sklical ministerski svet, ki se je menda posvetoval zaradi tega prašanja in ker je poslanec Vikhof ministerstvo še enkrat nadlegoval, bo morda kaj odgovora. Minister pravosodja je izdal naredbo do višjih državnih pravdnikov da pazijo na one trgovce in zasebnike, ki svoje premoženje svojim ženam ali drugim na videz prepisujejo in prodajajo, da se tako odtegnejo plačevanju dolgov. Prav izvrstno tako. Posebno hasljivo za nekega goriškega pravdosrednika. Ker bode menda danes zadnja seja, ne pride predelska železnica več v tej sesiji pred zbornico, vendar pa se bode morda rešilo še uprašanje zaradi zdaljšanja pogodbe z južno železnico in pri tej priliki pride vsaj na dan kaka resolucija gledé te važne črte.

Ogrske delegacije strižejo na vso moč vojni budget, tako so marini 300.000 gid. pristrigle.

Srbski knez je v Carigradu, kder ga je Sultan slovesno sprejel in z visokim rodom počastil.

Ruskega cara misli londonsko mesto imenovati častnega meščana, enako čast je poprej dobil Napoleon III, Garibaldi in Košut! Zdej se bavi car na Holandskem.

Na Francoskem Mac-Mahon misli na resna sredstva, kor septenata ne podpira nihče; kakor je sam rekel, bo najbrže razpustil zbornico, če bodo monarhisti količkaj mešali.

Na Španjskem so vladni vojaki Karliste tako oblegli, da so morali zapustiti nasipe pred Bilbaom in republikanci so tako rešili to mosto, vsled česar je vsa Španjska vesela. Serrano je te dni slovesni vhod držal v Bilbao. Karlisti pa so močno demoralizirani vsled velikih zgub; republikanci jih zdaj sledé in jih preganjajo od vseh strani.

Nemški drž. zbor je sam cesar sklenil z govorom, ki prerokuje mir v Evropi; zdaj pa zboruje pruska zbornica.

Poročilo

ob občnem zboru polit. društva „Soča“ dne 30. aprila 1874.

Predseduje podpredsednik dr. Jakopič, zapisuje Viktor Dolenc, navzočnih je 53 udov.

Predsednik odpre zbor ob 2. uri popoldne in pozivlja odborovega poročevalca, da poroča o prvi točki dnevnega reda, namreč o peticiji na ministerstvo zaradi porotnih sodnij. Dr. Lavrič jame govor blizu tako-le:

Gospoda! Porotne sodnije so tako stara svobodščinska naredba, kakor je stara svoboda sama. Svobodno ljudstvo mora tudi opravljati javna opravila, ali vsaj kot glavni faktor se jih udeleževati, torej mora ono stopiti tud vi sodnije, posebno pri kazenskih obravnava in to ali samo, ali po izvoljenih. Tako je bilo pri nekdanjih najbolje omikanem narodu, pri Atencah, ki so v obnem zboru vseh državljanov (ecclesia) sodnike volili za kazenske in civilne pravde. Za prve so bili naj imenitnejši sodniki tako imenovani epheti, za druge heliasti, in so bili izvoljeni v velikem številu. Sodnike za razne pravde so po tem izžebavali. Zraven so imeli tudi arhonti nekaj sodnijske oblasti, in arhopag je sodil o zadržanji državljanov.

V starodavnem Rimu je civilne pravde razsojeval praetor, kazenske pa so sodili drugi sodniki. Kedar je pa šlo za velika zločinstva, sodil je senat ali pa je sodilo ljudstvo samo zbrano v občnem zboru (comitia) kar se je vselej zgodilo, če je bila smrt zažugana kazen.

Znano je, da so še surovi Germani (Staronemci), posebno to čislali, da so se sami sodili, in nij dvomiti, da so tudi Staroslovani enake naredbe imeli, saj so volili svoje župane, kaeze in vojvode; oni so ljubili svobodo.

V srednjem veku in poznej se je vse predrugalo, kajti vitezi, kralji, cesarji, so hudo gospodarili, in oni so sodili, ali v njihovem imeu se je sodilo. Vendar so se Nemci in mnogo časa vsaj udeleževali sodnijske

po izvoljenih (Schöppen), in tako tudi drugi narodi, katerim je Karol veliki organizacijo dal.

Temelj pravim porotnim sodnijam v novem zmislu je pa pos-avil angleški kralj Alfred veliki okoli leta 880, ki je modro vladaje Angleško propada rešil in prostovoljno v sodnije poklical svobodne gospodarje (Freyassen) po posamnih okrajih.

Se le poznej se je utrdila ta naredba, ko je leta 1215. kralj Janez imenovan brez dežele v velikih zadregah notrajnih in zunajnih Angležem podelil in podpisal veliko pismo (magna charta) ki obsega svoboščine angleškega naroda, kakor pri nas jih obsegajo državno osnovne postav. To pismo zagotavlja narodu tudi porotne sodnije, in Angleži jih štejejo do danes med utebre svoje svobode, ker hočejo, da tudi pri sodnijah obvelja to, kar imajo oni za pravo, se ve, da vedno z ozirom na postav.

Na Francoskem so imeli stari, nekdanji deželni zbori (provincialni parlamenti) nekaj sodnijske oblasti v važnih slučajih. Ali prave porotne sodnije so dobili Francozje še le v veliki prekuciji, in po tem se je počasi razširila ta naredba po Evropi noter do Rusije. Mi smo jo dobili leta 1850. pa le za par let, a zdaj jo v drugič imamo v Avstriji takraj Litave!

Te sodnije so posebno važne pri tako imenovanih hudodelstvih dognanih proti državi na pr. vstaja, veliko izdajstvo itd, ali pri pregreških dovršenih po tisku. Tu je neobhodno potrebno, da sodijo neodvisni možje iz ljudstva, v katere ne morejo uplivati, in katerim ne morejo ukazovati ministri.

Ker smo Slovenci svobodni narod, moramo tudi mi take sodnije imeti, ali žalibog nismo jih dobili l. 1850. in zdaj jih tudi nujamo mi Slovenci na Goriškem, v Trstu in v Istriji.

Ne da jih nam postava odreka, ampak napčno se izvrševa, za to je gospodje Vaš odbor sklenil, da se poda peticija visokemu ministerstvu, in mi je naložil, da jo izdelam. Evo to je:

Visoko c. kr. ministerstvo!

Nij lahko naroda v Evropi, da ne bi blagoslavil dan, katerega se upeljejo porotne sodnije — pravu, svobodi in narodnosti v veliko korist. Nagibi so uže občno znani, in najmanje jih je treba naštevati v peticiji na veleslavno ministerstvo, katero je dolgo na to delalo, da je vpeljalo te sodnije v kraljestvih in deželah takraj Litave. Po tem takem bi se morali vsi svobodoljubni državljani le zahvaliti in slavo peti taki skrbi, takemu delovanju.

Slovenci na Goriškem in tržaški okolici smo zares obžalovanja vredni, ker ne moremo po nikakem se pridružiti drugim zaradi tega dogodka zadovoljnim državljanom; kajti čudno pa resnično nam je ta svoboščinska naredba v nečast in škodo, in sicer le zaradi svoje nepravilne, pristranske vpeljave v praktično življenje. Da povemo na kratko, Slovenci nujamo ne tu ne v Trstu porotne sodnije, ampak podvrženi smo italijanski.

Po §. 14. postav. o porotnikih 23. maja 1873. št. 121 zbirke drž. postav je dotična komisija iz prvotnih porotnikov sestavila imenika porotnikov za službo in namestnikov, pa tako, da so porotniki za službo le Italijani in italijanskega jezika dobro zmožni Slovenci. Takih Slovencev je tu malo, zlasti po deželi, še manje pa je v Gorici in v Trstu Italijanov in po furlanski deželi jih celo nič ni, ki bi slovensko dobro znali. Ta komisija je tedaj zavrgla Slovence, ki italijanskega ne znajo, Italijanov pa ne, ki slovenskega ne umejo. Vsled tega sedijo na porotniški klopi le Italijani in sem ter tja kak Slovenec, ki laško dobro zna, in za to vrši se obravnava v italijanskem jeziku, in če so zatoženec in prič. Slovenci, potrebuje sodnja z veliko potratno časa tolmača! Državni pravdnik, zagovornik in predsednik, če tudi Slovenci, morajo zaradi porotnikov svoje govore italijanski govoriti, ki se, se ve da, ne morejo posloveniti in zatoženec sedi mej tam brez vsacega zapopadka, in vendar mu gre večkrat za smrt in življenje.

To obravnavanje je nam Slovincem v nečast, ker je dokaz, da so nas predsednik in udje dotične komisije §§. 11. in 14. postav. 23. maja 1873. imeli za narod, ki nij vreden svobode in porotne sodnije, da si ima mnogo in zadosti mož, ki so po postavi poklicani za porotništvo, ker dokazujejo prvotni imeniki pri okrožni sodnji.

Soper tako sramoto nam skazano od take ali od katerekoli strani, protestujemo na vso moč in protestujemo, ker so Slovenci večina v grofiji.

Tako obravnavanje je tudi zoper vsa pravna načela, kajti vsak državljan ima pravico, ki sama posebi sledi iz državne vezi, da ima sodnika ki z njim govori v svojem jeziku brez tolmača. To pa tem bolje velja pri porotnih sodnijah, in je prav za prav v njihovem bistvu zapopadeno.

Načelo takih sodnij je namreč, da sodijo zatoženca možje iz ljudstva, torej možje, ki so mu blizu; ki sodijo po vtisu, katerega dobijo neposredoma iz govorjenja in obnašanja zatoženca in prič; zatorej pa jih morajo tudi neposredoma slišati in razumeti, morajo tedaj biti zatoženca rojaki, ali morajo saj njegov jezik popolnoma znati.

Poleg tega je premisliti, da ima vsak jezik svoje posebnosti zlasti slovanski jih ima, in vsaka oseba

se izrazuje po svoje, in vse to se ne da prav tako v drugi jezik prevesti. Sploh je pretežavno tolmaču pri obravnavi precej iz enega jezika v drugi vse natanjko prenašati. Vrh vsega tega ima tudi vsak narod svoje navade, svoje slabe in dobre lastnosti, katere imajo velik vpliv na odločbo, ali je kak hudodelstvo dognano z dotičnim hudobnim namenom ali ne. To pa more najbolje razsoditi, kedor je zatoženca sorojak. Pri porotnih sodnijah rabiti tolmača za domače zatoženca in prič, prava je torej anomalija, ki vniči bstvo in namen porotne sodnije, in je nevarna pravosodju.

Dalje je to postopanje nepostavno, saj je proglašena enakopravnost vseh avstrijskih narodov, torej tudi našega; tudi velja še §. 19. drž. osnovnih postav, in novo postav. jemljejo ozir na to različnost avstrijskih narodov. Tako zahteva postav. 23. maja 1873, uže omenjena v §. 5., da ima župan v deželah, v katerih več jezikov govorijo, pri vsakem porotniku zapisati, katere jezike, in v katerem večidelj govori, in okrajni glavar ima po §. 9. zaznamovati tise, ki bi glede omike, poštenosti, značajnosti in znanosti jezikov naj bolje zmožni bili za porotnike. Iz tega je jasno, kaj postava hoče; to namreč, da porotnik, sam zatoženca razume, da postava tolmačev za domačine noče.

Veleslavno c. k. ministerstvo pravosodja! To so razlogi ki dokazujejo, kaka krivica se nam Slovincem na Goriškem v tem obziru godi. Ta krivica je pa še huje, ker ima še druge slabe posledke.

Ona podpira uradnike, ki nočejo pravični biti naši narodnosti pri obravnavanju drugih kazenskih in civilnih pravnih, pri obravnavanju administrativnih ali finančnih zadev. Ona dokazuje, kako je mogoče zlorabiti najboljšo svoboščinske naredb. da se ljudstvu pristudijo z svobodo vred, katero mu pokažejo ne v pristni, dobrodejni, temuč v popačeni obliki. To pa škoduje ne samo naši narodnosti, akopram smo uže omikani narod, ampak tudi svobodi sami in državi, ki se imenuje svobodna.

Največe hudo je pa to, da se nam Slovincem nij tako godilo pred upeljavo porotnikov, kajti pri c. kr. okrožni sodnji v Gorici so se poprej vsaj kazenske obravnave proti zatoženca Slovincu skoro vselej prav lepo vršile v slovenskem jeziku brez tolmača.

Nič čuda torej, da se opiraje na vse te razloge, naše politično društvo, katerega namen je bramba narodnih pravic, zaupno obrača k visokemu c. k. ministerstvu in prosil, naj ono blagovoli v odstranjenje vse krivice vpotiti kar je treba:

1. da se bode pri okrožni sodnji v Gorici in kerspada en del goriških Slovencev pod tržaško nadsodnijo tudi tam narejali imeniki porotnikov posebe za Slovence in posebe za Italijane;
2. da se, če nij drugače mogoče pravičnim biti obema narodnostima, okrožna sodnja in mestno odredjena okrajna sodnja v Gorici tudi zaradi civilnih pravnih razcepiti v dva odseka, v slovenski in italijanski z enim predsednikom, ki zna v obeh jezikih dobro govoriti in pisati;
3. da se tako sestavi tudi c. kr. nadsodnja v Trstu.

V Gorici 1. maja 1874.

Odbor pol. društva „Soča“^{*)}
(Konec prih.)

^{*)} Peticijo je odbor poslal slov. poslancem na Dunaj, da jo izročé ministerstvu in ob enem stavijo interpellacijo v drž. zboru. Ured.

Razne vesti.

(Državno pomoč 30.000 gld.) je goriški dež. odbor tako le razdelil: Cestnemu odboru goriške okolice za novo cesto od Dornberga čez Železna Urata proti Škerbini 4000 gld., cestnemu odboru červinjskemu za cestna dela 3800 gld.; — vsled prošnje nakele občine 1200 gld. za skladovno cesto proti Reki, če prevzame cestni odbor sezanski odgovornost za povračilo; anhovski občini za most čez Sočo v Plavah 2000 gld.; — Kobaridu za izmočirenje doline mej Kobaridom in Starošelom 4000 gld. občinam Medani 800 gld., Kanalu 1000 gld., Ročinji 500 gld., Brestovici 400 gld., Selu na Krasu 250 gld., Slivnemu 250 gld., Gorenji Tribušji 300 gld., Sv. Križu 200 gld., Cervinjanu 500 gld., Turjaku 900 gld., Romansu 150 gld., Sv. Lovrencu pri Muši 300 gld., Gradišči 1200 gld., Gradu 700 gld., Monfalconu 1000 gld., Kormičnu 2000 gld., Sv. Kancijan 700 gld., Fari 500 gld., Krauljskemu St. Vidu 400 gld., Marjanu 500 gld., Čaplungu 300 gld., Moraru 100 gld., Škodovaki 150 gld., Ajelu 500 gld., Perteolu 500 gld. Ti zneski se bodo morali povrniti brez obresti v treh enakih letnih obrokih od leta 1876 do 1879.

(Taki so!) V S. v vipavski dolini svoje verne ovčice pase pop, Glasovec prve vrste, ki v cerkvi in zunaj cerkve na vso moč zoper „Sočo“ in „Slov.Nar.“ ščuje ter ta dva lista tako opisuje, kakor bi ja sami vragovi urejevali. Ta varuh in zaščitnik sv. vere hodi od hiše do hiše od kmeta do kmeta, zoper „Sočo“ in „Slov. Narod“ zabavlja, „Glas“ pa v deveta nebesa povzdiguje. Da, enkrat je celo na prižnici zoper libe-

ralne časopise tako-le grmel: „Povem vam, boljše je, da tisti denar, katerega dajete za liberalne časopise, na ŽGANJI zapijete. Da, le na ŽGANJI zapijete, tisti denar, VES GREH JAZ NASE VZAMEM!“ . . . Zdaj pa prašam vas, čitatelji, ki imate še kaj vesti v prsih, povedite mi na svoje poštenje, kedo pohujšuje narod, kedo dela škandale, kedo škoduje javni morali, liberalni časopisi, ki se za pravico in resnico boré, ali pa tisti duhovniki, ki ljudstvo kar naravnost k pijančevanju zapeljujejo. Dogme, istina je, vera JE v nevarnosti, toda ne spravljajo je v nevarnost niti „Soča“ niti „Slov. Narod“, ampak fanatični popovi sami.

(„Nasledki prisilnega celibata“) tista izvrstna zgodovinska študija, katero je v „Slov. Narodu“ priobčil Cismontanus, pride v kratkem tudi v posebni brošuri na svitlo, ki se bo le prodajala po 10 soldov. Toliko na znanje tistim, ki so nas v tej zadevi ustno ali pisмено upraševali.

(Resničen pogovor mej učiteljem in bogoslovcem.) Bogoslovec K. pride na velikonočnih počitnicah k ljudskemu učitelju D., ki je ravno tisto štev. „Slov. Naroda“ bral, v kateri je Cismontanus svoje postopne premišljevanje o rimskih papežih natisnil.

Učitelj: Kaj mislite, kedo je ta Cismontanus, ki vam duhovnikom tako britke pripoveduje?

Bogoslovec: Kedo neki? Najbrže tisti novomeški prof. Š. ali pa kedo drugi slov. zgodovinarjev.

Učitelj: Ne vem, če ste jo zadeli. Jaz mislim, da mora pisatelj tega postopne premišljevanja kak liberalen duhoven biti, ker cerkveno zgodovino tako na tanko pozna in samo cerkvene zgodovinarje citira.

Bogoslovec: Ta je prazna! Kajti prvič zdaj na Slovenskem nobenega liberalnega duhovna nij, in drugič noben slovenski duhoven ne zna toliko zgodovine, da bi mogel tako študijo spisati.

Učitelj: A, tako! —

Kmetijske i trgovske vesti.

(Vreme) je po zadnji mrzli borji zmerom južno in deževno, kar je še prava sreča, če se premisli, da bi bile lahko nastale jasne in mrzle noči, katere imajo navadno hude slane in nasledku.—Za letos pa smo menda obvarovani pred to nesrečo; vse kar je naša dežela škoda trpela vsled zadnjega mraza in neugodnega vremena, se reducira na škodo pri sadnih drevsilih, pa še ta nij tolika, da bi se bilo bati pomanjkanja sadja, če le odslej kaj hudega ne pride.

Na dolenjem Štajerskem pa so zadnje nevihte sa-dežu in trti tako škodovale, da so posestniki uložili prošnjo za odpusčenje letošnjega davka.

Na Ogrskem je slabo vreme tu in tam kaj škode napravilo; a topel dež, katerega imajo zdaj, popravi skoro vse.

(Kmetijska šola) prav za prav dež. odbor je kupil za to šolo blizo Bajte na dunajski cesti 58 njiv travnikov, gozda, njiv in nogradov s hišo, hlevi in pohištrom vred za 14000 gold. Posestvo je sicer v ceno ukupljeno, vendar pa je v takem kraji, kder slana, rosa in megla največ škoduje in tudi svet je kaj pust.—Pa kaj, naj pokaže šola, da ume tudi iz slabega kaj dobrega napraviti, po tem bo tudi kmet veroval v teorijo in modern napredek.

(Razpis daril.) I. Da bi c. kr. ministerstvo za poljedelstvo vtemeljitev mlekarskih društev tudi po naših avstrijskih planinah pospeševalo, razpisuje v ta namen več daril:

1. Eno darilo od fr. 500 za sirarske družbe, katere vsak dan vsaj 400 bokalov mleka predelajo v sir in celo leto skupno delajo.

2. Dve darili po 400 f. za sirarske družbe, katere tudi vsaj 400 bokalov mleka predelajo v sir, pa le po zimi ali le poleti skupno delajo.

3. Dve darili po 300 f. za sirarske družbe, katere menj od 400 bokalov vsak dan predelajo v sir, ali katere v vsem ne zadostujejo dosegi višega darila.

II. Za omenjena darila se smejo poskušati vse po avstrijskih planinah uže obstoječe mlekarske družbe, kakor tudi druge, ki še le bodo v l. 1874 to delovanje pričele.

Dotične prošnje se imajo vložiti do dne 15. nov. 1874 l. pri ministerstvu za poljedelstvo, posredne po c. kr. namestništvu, ali po deželni vladi, ali tudi po c. kr. kmetijski družbi svoje dežele.

Podpisana tovarnica ima na prodaj mali koks z Bogheadskega premoga, ki je posebno za kovače i ključavničarje pripraven, ker nadomesti popolnoma navadno lesovo oglje. 1 cent takega koks stane le 40 sold., izbrani koks pa 60 soldov.

Goriška plinova tovarnica.